

Poročilo o II. slovenskem katol. shodu, ki se je vršil leta 1900 v Ljubljani. Sestavil tajnik pripravljavnega odbora. V Ljubljani, 1901. Tisk Katoliške tiskarne. — Težko zaželeno poročilo je torej v naših rokah. Dragocen spomin na velečastne dneve II. katol. shoda! Velečasten v resnici je bil katoliški shod. Na krasno prirejenem zborovališču zbrani cvet slovenskega krščansko mislečega naroda: cerkveni knezi, duhovščina, 300 županov, 360 društev, tisoče ljudstva — vsi polni svetega ognja, vsi navdušeni, da „se je treslo alojzijevisko zidovje od burnega, gromovitega odobravanja“, kakor po pravici pravi „Poročilo“. Shod pa ni bil samó sijajen, ampak tudi velepomemben. Ti možje se niso prišli zabavat, ampak posvetovat, razgovarjat se — o bodočnosti, o sreči slovenskega naroda. Zato so si sestavili načrt, trezen in premišljen, „da se moremo ž njim ponašati ne le pred vsako protikatoliško stranko, ampak da ga moremo za vzor postaviti tudi drugim narodom“. Tak je bil katoliški shod. In to veleznamenito zborovanje nam opisuje pričujoče „Poročilo“. Dragocen spomin!

Poročilo je sestavljeno zvesto in pregledno; to je povsem objektivna slika katol. shoda. Kar pa daje knjigi še večjo vrednost in mikaynost, to so — slike, prav dobro pogojene slike štirih na shodu navzočih škofov in album častitih mož zborovavnega predsedstva. Prav zaradi teh slik bo knjiga mnogim udeležencem shoda še mnogo dražja in jo bodo zvesteje hranili še pozna leta v spomin na prelepe dni II. katol. shoda.

V jezikovnem oziru moramo omenjati, da Levčev pravopis ni dosledno uporabljen: „Za predsednika je izvolil O. pl. Detelo“; „zborovalci“ in „zborovavci“. Besede „presvetli“ ne smemo krajšati „presv.“, kar pomeni „presveti.“ Na str. 22: „Načelnikom (!) so bili izvoljeni...“ „veša“ mesto „veščča.“ Drugih hib nismo opazili.

Jeдро „Poročila“ so „Sklepi“; vse drugo, kar je v knjigi, je nekak okvir k tem sklepom. V njih je določeno začrtana smer vsemu javnemu delovanju med Slovenci; bogat repertorij in jasno navodilo so vsakemu, ki ima možnost in voljo, delati v prid našemu narodu. — Zato nikakor ni dovolj, da „Poročilo“ v naglici enkrat prelistamo; v rokah je moramo imeti pogosto; v sklepih iskati navodila, v govorih pa vzpodbude za delo, da to, kar se je sklepalo in govorilo, ne bo ostalo samó v „Poročilu“ hranjeno, marveč da bo od dne do dne bolj prehajalo — v dejanje!

Janež Kalan.

Roza Jelodvorska. Poučna povest starišem in mladini. Tretji popravljeni natis. V Ljubljani 1901. Založilo „Tiskovno društvo“ v Ljubljani. Tiskala „Katol. Tiskarna“. — To je XII. zvezek „Spisov Kristofa Šmida“, poslovenjenih mladini

v zabavo in poduk. Nova izdaja že znane lepe povesti se odlikuje po zlasti čistem, gladkem jeziku. Zelo jo priporočamo.

Navodilo za pouk v spisji za ljudske šole. Konferenčna naloga l. 1896. Sestavil Stalni odbor črnomeljski. Drugi natis. Črnomelj. Tisk. in zal. J. Krajec v Novemestu, 1901. — Učitelji dobé v tej knjigi najprej razdelitev učne tvarine za spise za vse različne kategorije ljudskih šol, potem pa tudi precej izbrane učne tvarine za to stroko.

Hrvaška književnost.

Vienac Splječaninu Marku Maruliću, osnivaču hrvatskega umjetničkog pjesništva, 1901. — Tak je naslov slavnostni številki „Vienčevi“. Tu imamo zbrane članke in pesmi raznih hrvaških pisateljev o Maruliću. Vjenceslav Novak v leposlovnih obliki popisuje nastanek „Judite“, ravno tako M. Podravski novelistično poroča o „Izgubljeni pjesmi“. M. Milas je sestavil „Pedeset latinskih pričica Marka Marulića“, dr. Anton Radić se vprašuje „Ima li u Marulića isto moderno?“ ter odgovarja, da pozna Marulićev tendencijo, ki je znak novodobnega slovstva, a da je ta pri njem naivna. „Marulić vrlo dobro ve, da je Hrvat, in da je njegov jezik hrvaški. A kadar poprašuje po kulturi in njenem idealu kadar misli na svetovne odnošaje, tedaj mu je hrvaštvo v primeri z ostalim — v mislih, v tradicijah, v omiki zedinjenim svetom — preneznatno, tedaj vidi v njem samo del idealnega ‚slovenskega‘ sveta“. To imenuje Radić moderno pri Maruliću. Dr. Josip Florščütz dokazuje, da „vsa bogoslovna in moralno-filozofična dela, katera je spisal Marulić v latinskem jeziku, i po vsebini i po smeri spominjajo bogoslovnih spisov sv. Hieronima“. Dinko Politeo je sestavil nekaj splošnih kulturno-zgodovinskih črtic iz Marulićeve dobe. Dr. Milivoj Šrepel je objavil nekaj osebnih bilješk. Mi smo se trudili dobiti za naš list portret Marulićev, a zaman. Dr. Šrepel nam tu pripoveduje, da je Bulić našel v Spletu portrét, o katerem se je govorilo, da je Marulićev, a da se je še ta izgubil. Dragutin Kukla je uglasbil Marulićevo pesem „Divici Mariji“ v starocerkvenem slogu. Poleg tega obsega ta številka še več lepih pesniških doneskov in črtic.

Dinka Politea izabrani članci (Predgovor. — Životopisne črtice, I zvezek.) Tisak i naklada N. Pissenbergera i J. Schnürmachera komanditnoga društva u D. Tuzli. Mala 8°. Str. CCCXXXI + 261. Cena zvezku 2 K. — Znani hrvaški novinar Dinko Politeo je izbral važnije spise iz obilice svojih člankov, katere je bil napisal za razne hrvaške liste, ter jih začel izdajati v posebnih zvezkih. Ta

zbirka člankov, ki nas seznanjajo z zgodovino hrvaškega naroda v zadnjih treh desetletjih v političnem, narodnem in kulturnem oziru, je razdeljena v pet delov. Prvi del obseza životopisne črtice, ki jih je D. Politeo večinoma napisal povodom smrti dotičnih odličnjakov hrvaških. Ta prvi del izide v treh zvezkih. Drugi del bo obsegal književne in kritične članke, tretji del saborske in volitvene, četrti del članke o vnani politiki, a peti del razne članke, ki strogo ne spadajo v prve štiri dele.

Doslej sta izšla dva zvezka. Prvi zvezek obsega predgovor, v katerem D. Politeo zanimivo opisuje svoje priprave za časnikarski poklic ter vestno zabeleži važnejše dogodke na političnem in kulturnem polju hrvaškega naroda v Dalmaciji in Hrvaški.

Dinko Politeo je v tem predgovoru načrtal svoj življenjepiš, ki kaže moža idealnega, nesebičnega in požrtvovavnega v borbi za narodove svetinje, za boljšo bodočnost in slavo naroda hrvaškega. Obenem pa nas seznanja malone z vsemi hrvaškimi rodoljubi, ki so v zadnjih desetletjih delovali na političnem in književnem polju. Tu imate opisano življenje moža, ki vse žrtvuje za svoje narodno prepričanje. Obrisane pa so tudi hude borbe hrvaškega naroda proti Italijanom na eni, in proti Madjarom na drugi strani. Z nežnim spoštovanjem je pisatelj označil tudi moža, ki so v tej borbi stali ali še stojé na braniku za pravice hrvaškega naroda. Vsa borba, vse gibanje, osobito v Dalmaciji, nas živo spominja onih časov, ko se je med Slovenci pričela vzbujati narodna zavest. Prav s slastjo čitamo to v poljudnem in lahko umljivem jeziku pisano knjigo, katero toplo priporočamo posebno odrvenelim narodnjakom.

Druga knjiga, namreč prvi zvezek I. dela, pa obsega črtice o dr. Franju Račkem, dr. M. Klaiću in Mihovilu Pavlinoviću. Tu je zbranih iz „Obzora“ in „Vienca“ osem člankov o dr. Fr. Račkem, katerega pisatelj po pravici slika in slavi kot slavnega hrvaškega učenjaka in plemenitega rodoljuba. Z istim plamtečim ognjem čistega rodoljubja opisuje pisatelj dr. Klaića kot voditelja dalmatinskih Hrvatov, očeta Dalmacije in znamenitega avstrijskega parlamentarca. S posebnim spoštovanjem in z uprav sinovsko ljubeznijo pa pisatelj opisuje nepozabnega prvaka dalmatinskih Hrvatov, Mihovila Pavlinovića, čegar vse življenje je bilo tesno spojeno z narodnim preporodom. V resnici zaslužijo vsi trije slavni Hrvatje, da jih potomci ohranijo v hvaležnem spominu. In v to pripomorejo navdušeni članki D. Politea, ki je od svoje zorne mladosti pazno zasledoval delovanje teh znamenitih mož.

Dr. Ign. Žitnik.

Povjest Hrvata od najstarijih vremena do svršetka XIX. stoljeća. Napisao ju Vjekoslav

Klaić, javni redov, profesor obće povjestnice na kr. sveučilištu Franje Josipa I. Svezak drugi, dio drugi. Treće doba: Vladanje kraljeva iz raznih porodica (1301—1526). Druga knjiga: Od gubitka Dalmacije do Matije Korvina (1409—1457). Sa 77 ilustracija. Nagradila „Matica Hrvatska“ iz zaklade grofa Ivana Nep. Draškovića za god. 1900. 1901. Tisak i naklada knjižare Lav. Hartmana (Kugli i Deutsch). Zagreb. Ciena 3 for. Strana 293+XVIII. — Ta zvezek obsega zgodovino od leta 1409—1457., in sicer drugo polovico Sigismundovega vladanja, potem vladanje Albrechta Habsburgovca, Vladislava Jagelovića Varnenčika in Ladislava Postuma. Za tako kratko dōbo pa tako obsežna knjiga! Pisatelj je imel pač dosti gradiva na razpolaganje ter ga je po svoji navadi porabil najvestneje ter navedel v pripovedovanju prav pogostoma same vire doslovno, kar je sicer jako zanimivo, ali na ta način se predmet sam preveč razvleče. Temeljito pa je pri tem vse, kar pripobuje pisatelj, posebno v prvem delu (str. 3—42), kjer se razpravlja o kulturnem stanju Hrvaške v XIV. stoletju. Klaić niti najmanj ne dvomi, da je bil Karol Robert kronan v Zagrebu l. 1300. za hrvaškega kralja in da je smatral omenjeni kralj to kronanje za glavno in zakonito, dasi se je dal potem še dvakrat kronati za ogrskega kralja. To je najodločnejši odgovor na Šišićevo trditev (v „Vjestniku kr. hrv.-slav.-dalm. Arkivu“ knjiga III. svez. I. str. 6—15), da je kronanje Karola Roberta za hrvaškega kralja v Zagrebu le takozvani zgodovinski dovtip. Hrvaška je v tem času še čisto samostalna v vseh strokah državnega življenja ter pripoznava ogrskega kralja le kot skupnega vladarja za Ogrsko in Hrvaško; med obema državama je bila torej le personalna unija.

Vrlo je zanimivo, kar piše Klaić o prebivavcih Hrvaške, ki so bili v tem času v ogromni večini hrvaške narodnosti in katoliške vere, od Drave do Kolpe nazvani „Slovinci“, od Kolpe do morja pa „Hrvati“. Med doseljenci se v tem času prikažejo prvokrat Vlahi, ki so bili romanskega rodu, a so počasi sprejeli slovanski jezik; vere so bili večinoma grške, ali bilo je tudi Vlahov katoličanov. Poleg latinščine se rabi tudi slovanščina, in sicer ne samo v cerkvi, ampak tudi v državni upravi, posebno pri spisovanju mestnih in občinskih štatutov, ki so pisani večinoma z glagolico. Celo čez meje hrvaškega kraljestva se je razširila poraba hrvaščine, posebno v Istri in sosedno Kranjsko.

Tem žalostnejša pa je slika hrvaške zgodovine v XV. veku. L. 1420. izgubi Hrvaška Dalmacijo, ali bolje: dalmatinska pomorska mesta razen Dubrovnika, katera so ostala v beneških rokah do kampoformijskega miru l. 1797. Domači velikaši pa so se prepirali ter medsebojno zatirali, ko so zunanji sovražniki napadali Hrvaško. Vse je hle-